

Rapport 2011:31

Arkeologisk förundersökning

Vatten till räddningstjänsten i Söderköping

RAÄ 14

kv Norrtull 13

Söderköpings stad och kommun

Östergötlands län

Emma Karlsson

Vatten till räddningstjänsten i Söderköping

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning	4
Syfte och metod	4
Resultat	4
Referenser	6
Tekniska uppgifter	7
Bilaga 1. Planritning	8

Ö S T E R G Ö T L A N D S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

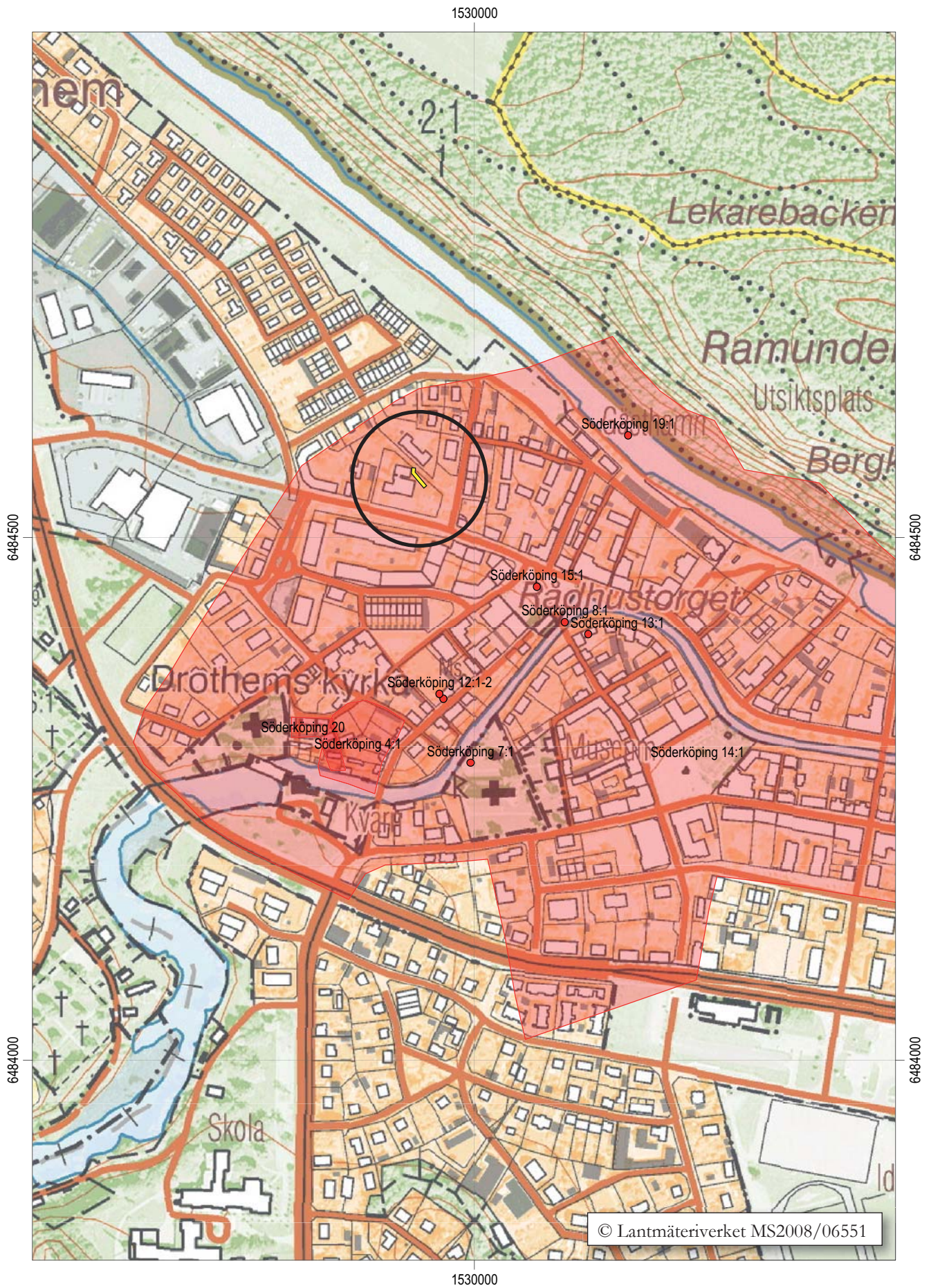
Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandsmuseum.se • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

Östergötlands länsmuseum genomförde år 2009 en arkeologisk förundersökning inom fastigheten kv Norrtull 13, Söderköpings stad och kommun, Östergötland. Arbetet utfördes med anledning av schaktningsarbeten för tillfälliga vatten- och avloppsledningar till räddningstjänsten. Vid undersökningen påträffades två stenansamlingar vilka tolkats vara stensyllar i en huskonstruktion. Lämningsarna kan inte dateras närmare då daterande fyndmaterial inte framkom. Ett fragment av en kritpipa kan möjligen indikera att byggnaden är från tiden före 1800-talet.

Emma Karlsson
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan, blad 8G 6f och 8G6g, med undersökningsområdet markerat. Skala 1:5 000.

Inledning

Det aktuella arbetet föranleddes av schaktningsarbeten för vatten- och avloppsledningar inom fastigheter kv Norrtull 13, Söderköpings stad och kommun, Östergötland. Schakten omfattade totalt ca 20 m. Bredden på schakten var ca 0,4 och djupet var 0,5-0,8 m. Uppdrags-givare var Ramunderstaden vilka även svarade för kostnaden. Fältarbetet utfördes i februari 2009 efter muntligt beslut från Länsstyrelsen Östergötland. Ansvarig för fält- och rapportarbetet var undertecknad.

Områdesbeskrivning

Staden Söderköping är belagd i det skriftliga källmaterialet från mitten av 1200-talet. Utifrån arkeologiska undersökningar vet vi dock att bebyggelse redan tillkommit här under 1000-1100-talen och att orten sannolikt redan då fungerade som en centralort för det omgivande landskapet. Söderköping är belägen där Storån och Lillån möts och från dessa vattendrag var det möjligt att nå Östersjön och Östergötlands inland (Broberg & Hasselmo 1978).

En tät och regelbunden stadsbebyggelse var under uppbyggnad från tidigt 1200-tal och vid seklets slut var de flesta av stadens medeltida institutioner fullt utvecklade. År 1330 omnämns Helgeandshuset och under 1400-talets gång anlades tre kapell i staden. Det medeltida gatunätet sammanfaller till stor del med dagens. Dock har flera av gatorna under olika tidsperioder varit förskjutna i sidled (Broberg & Hasselmo 1978).

Det aktuella undersökningsområdet ligger i den nordvästra stadsdelen i det så kallade Bergskvarteret. I ett diplom från år 1458 omtalas Bergskvarteret som Köpmanna-fjärdingen, vilket antyder att denna stadsdel kan ha haft en merkantil inriktning (Ljung 1949:149).

Flera undersökningar har genomförts inom kvarteret Norrtull. Inom fastigheten kv Norrtull 19, direkt norr om det aktuella området, har en provundersökning påvisat förekomst av senmedeltida kulturlager med byggnads-lämningar. Kulturlagren hade en mäktighet om 0,2-0,5 m och överlagrades av 0,3-0,6 m tjocka påförda massor (Broberg 1996, Tesch 1982). År 2005 gjordes ytterligare en arkeologisk undersökning inom fastigheten. Kulturlager påträffades på 0,2 m djup men då omfattningen av schaktningen var mycket begränsad undersöktes en mycket liten del av lagren. Det översta lagret tycktes bestå av omrörda kulturlager och fynd av fajans och yngre rödgods pekar på en datering till 1600-1800-talen (Lundberg 2006).

Alldeles intill det nu aktuella schaktet har en arkeologisk undersökning gjorts i samband med nedläggning av fjärrvärme. I schaktet påträffades inget av arkeologiskt intresse. Sannolikt har området störts i samband med anläggandet av en gång- och cykel (Carlsson 2008, Magnusson muntligen).

Vid en undersökning i kv Norrtull 8 har en myntskatt med ca 5 000 silvermynt daterade till 1300-talets slut påträffats. Förutom mynten framkom en guldring med infattad blå sten, flera hängen av silver, tunna glas, portnycklar, spjutspets, stengods m m (Tesch 1978). Slutmyntet i skatten dateras till 1380, vilket eventuellt kan kopplas till en skriftligt omtalad stadsbrand. Det arkeologiska materialet talar för att byggnaden tillhört en förmögen, högt uppsatt person. En viss kyrklig prägel på fynden kan tolkas som att byggnaden tillhört en biskop (Hasselmo 1995:6).

Syfte och metod

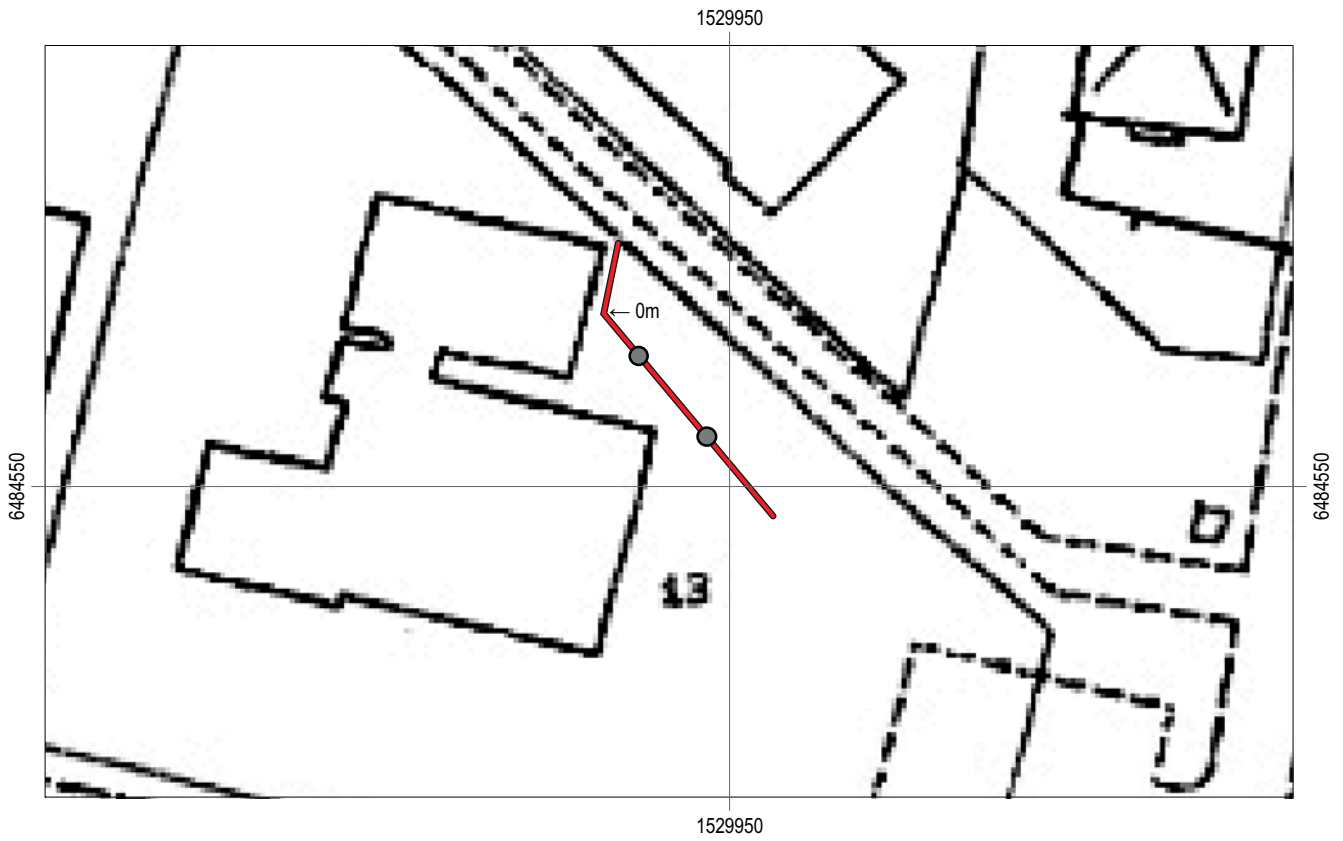
Syftet med den arkeologiska förundersökningen var främst att styra markingreppet så att fast fornlämning skadades i så liten omfattning som möjligt av det plane-rade arbetsföretaget. Fast fornlämning som berördes av schaktningen undersöktes avseende karaktär, omfattning och datering.

Arbetet genomfördes som schaktningsövervakning. Samtliga lämningar av arkeologiskt intresse undersöktes och dokumenterades genom handritning och fotografering. Relevanta prover för ¹⁴C- skulle samlas in. Schakten dokumenterades på en översiktlig plan.

Resultat

I det korta schaktet längs med kortsidan av byggnaden, framkom inget av arkeologiskt intresse då området var kraftigt stört av byggnadens frischakt. I det längre schaktet, som gick parallellt med gång- och cykelvägen, fanns däremot ett 0,6 m tjockt matjordslager som innehöll enstaka tegelfragment, småstenar, kalkbruk och obrända djurben. Under detta framkom två stenansamlingar vilka tolkats vara stensyllar i en huskonstruktion. Avståndet mellan de två stenkonstruktionerna var ca 9 m. I nordväst låg en stenrad med 0,3 x 0,5 x 0,2 m stora stenar. I anslutning till konstruktionen, och ca 1 m sydost om stenarna, framkom ett lager med gul lera och träfragment. Lerlagret och träfragmenten återfanns även under stenarna. Likaså fanns en lins med orange sand strax sydost om stenraden, sanden har sannolikt påverkats av eld/värme. I lagret strax ovan stenarna gjordes fynd av obrända djurben, spik och ett fragment av ett kritpips-skaft. Fynden tillvaratogs ej.

Vid den andra stensyllen påträffades två stenar i samma storleksordning som ovan beskrivna konstruktion. Även här fanns gul lera och träfragment inom en ca 1 m lång sträcka nordväst om stenarna. Lämningarna kan inte dateras närmare då daterande fyndmaterial inte framkom. Kritpipsfragmentet som låg ca 0,1 m ovan stensyllen kan möjligen indikera att byggnaden är från tiden före 1800-talet.

Figur 3. Översiktplan över schaktet med lägena för de två syllstensraderna markerade. Skala 1:500.

Figur 4. Schaktet sett från sydöst. Foto Emma Karlsson, ÖM.

Referenser

- Broberg B. 1996. *Norrtull*. Kvarteret Norrtull Nr 8, 13-14 och 19, Söderköping, Östergötland. Rapport Riksantikvarieämbetet UV Linköping 1996:53
- Broberg B & Hasselmo M. 1978. *Söderköping*. RAÄ & SHM Rapport Medeltidsstaden 5. Stockholm.
- Carlsson C. 2008. *Medeltida trähus med fjärrvärme i Breda gränd i Söderköping*. Östergötlands länsmuseum. Avdelningen för arkeologi. Rapport 2008:64.
- Hasselmo B. 1995. *Breda gränd och Magasinsgatan, Söderköping*. Ög. Riksantikvarieämbetet. Avdelningen för arkeologiska undersökningar. Rapport UV Linköping 1996:59.
- Hasselmo M & Tesch S. 1985. 1984 års arkeologiska undersökningar i Söderköping. *S:ta Ragnhilds gilles årsbok 1984*. Söderköping
- Lundberg A. 2006. *Mer plats för lek i Söderköping*. Kv Norrtull 19. Östergötlands länsmuseum. Kulturmiljöavdelningen. Rapport 2006:93.
- Tesch S. 1978. Slutredovisning av uppdrag. Delundersökning. Kv Norrtull 8, Söderköping, Östergötland. Arkivhandling Östergötlands länsmuseum.
- Tesch S. 1982. *Provundersökning av medeltida kulturlager*. Kv Norrtull 2 och 11, Söderköping, Östergötland. Rapport Riksantikvarieämbetet.
- Tesch S. 1987. Söderköping. *7000 år på 20 år*. Stockholm.

Tekniska uppgifter

Lokal kv Norrtull 13
Socken Söderköping
Kommun Söderköping
Län och landskap Östergötland

RAÄ nr 14

Ekonomiska kartans blad 085 57 (8G 6f Drothem)
Koordinater X6484555, Y1529947
Koordinatsystem RT 90

Lst dnr -
Lst beslut muntligen
Lst handläggare Carin Claréus

ÖLM dnr 193/11
ÖLM projektnummer 530924

Uppdragsgivare Ramunderberget
Kostnadsansvarig Ramunderberget

Projektledare Emma Karlsson
Personal -

Typ av undersökning Arkeologisk förundersökning
Fältarbetstid 6 februari 2009
Sträcka 20 m

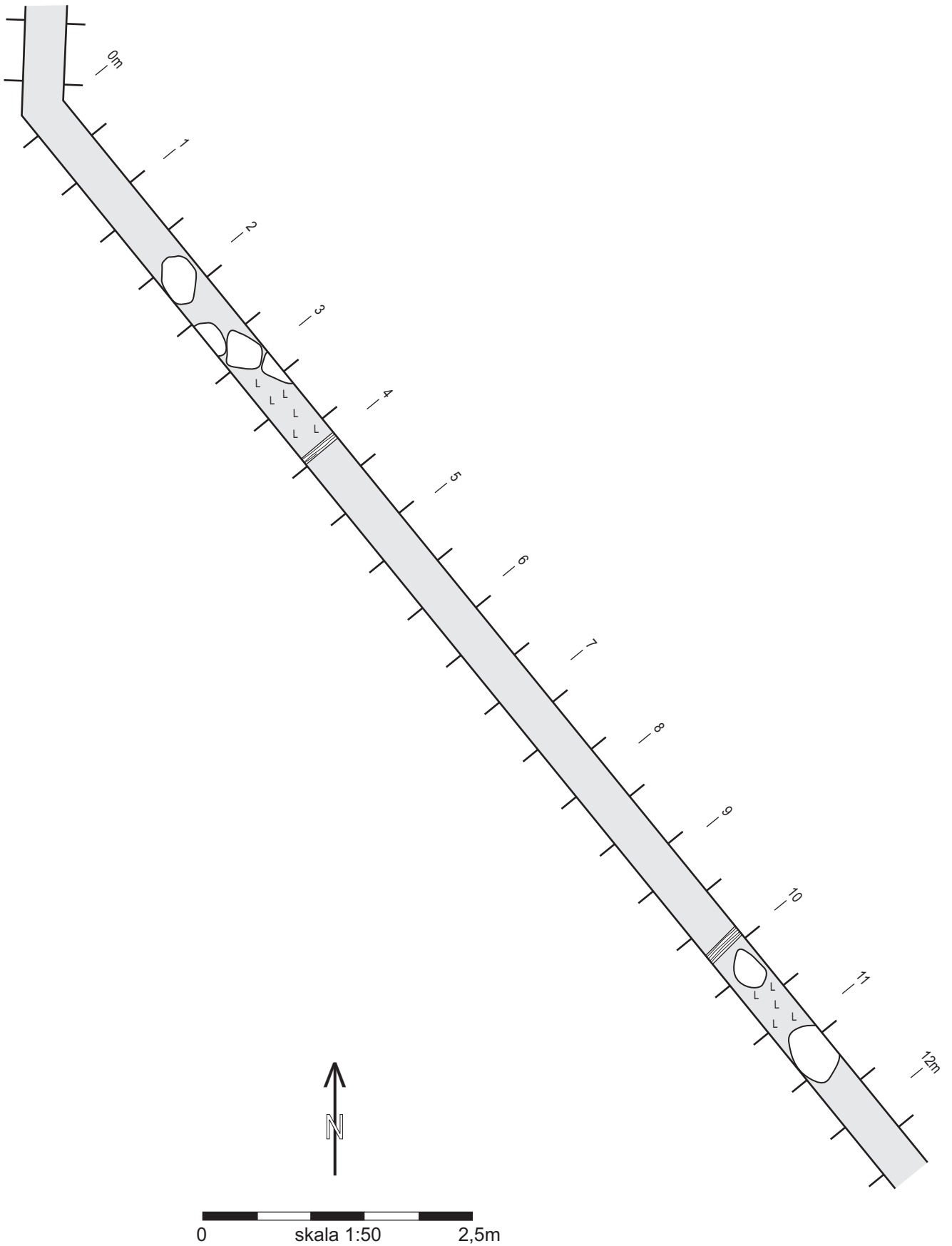
Fynd Ja (ej tillvaratagna)
Foto Ja (digitalt)
Analyser Nej

Grafik Emma Karlsson
Renritning Lasse Norr
Grafisk form Lasse Norr

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273 Rapport 2011:31 © Östergötlands museum

Bilaga 1. Planritning

Östergötlands länsmuseum genomförde år 2009 en arkeologisk förundersökning inom fastigheten kv Norrtull 13, Söderköpings stad och kommun, Östergötland. Arbetet utfördes med anledning av schaktningsarbeten för tillfälliga vatten- och avloppsledningar till räddningstjänsten. Vid undersökningen påträffades två stenansamlingar vilka tolkats vara stensyllar i en huskonstruktion. Lämningarna kan inte dateras närmare då daterande fyndmaterial inte framkom. Ett fragment av en kritpipa kan möjligen indikera att byggnaden är från tiden före 1800-talet.